

Σχεδόν ένας αιώνας αγώνων χρειάστηκε για να καθιερωθεί η μεγαλύτερη εργατική κατάκτηση όλων των εποχών: Το οχτάωρο, που τώρα πια θεωρείται ξεπερασμένο. Παγκόσμιο αίτημα των εργατών από το 1829, καθιερώθηκε με διεθνή σύμβαση εργασίας μόλις το 1919. Η Ελλάδα, η Σοβιετική Ένωση, η Γαλλία, η Σουηδία και η Νορβηγία ήταν τα πρώτα κράτη που την υπέγραψαν. Νωρίτερα, μόνον οι εργαζόμενοι της πολιτείας Βικτόρια στην Αυστραλία είχαν αυτό το προνόμιο. Και μάλιστα, από το 1856.

Το αίτημα «οκτώ ώρες δουλειά, οκτώ ώρες ψυχαγωγία και μόρφωση, οκτώ ώρες ύπνος» οδήγησε στην παναμερικανική απεργία της Πρωτομαγιάς του 1886, που κατέληξε σε συγκρούσεις εργατών και αστυνομίας. Την ημέρα εκείνη, στο Σικάγο, η αστυνομία και η πολιτοφυλακή άνοιξαν πυρ κατά των διαδηλωτών. Αμέτρητοι οι νεκροί και η απεργία πνίγηκε στο αίμα. Τρία χρόνια αργότερα, στο διεθνές εργατικό και σοσιαλιστικό συνέδριο στο Παρίσι, ύστερα από πρόταση της Εργατικής Ένωσης των ΗΠΑ, η Πρωτομαγιά καθιερώθηκε ως παγκόσμια γιορτή των εργατών. Μια γιορτή, που οι εργαζόμενοι τιμούν με απεργία. Για πρώτη φορά, η εργατική Πρωτομαγιά γιορτάστηκε το 1890

Όπως κι αν έχουν τα πράγματα, ο εικοστός αιώνας βρήκε στην Πρωτομαγιά το συνταίριασμα της εργατικής με την αγροτική γιορτή και τη συνάντηση της πόλης με την ύπαιθρο σε κοινό ξεφάντωμα: Γιορτή των λουλουδιών για τους κατοίκους των πόλεων, γιορτή του νέου καρπού για τους κατοίκους της υπαίθρου. Όσο για το μαγιάτικο στεφάνι, μένει κρεμασμένο πάνω από την πόρτα ως τις 23 Ιουνίου, παραμονή τ' Αϊ Γιαννιού, οπότε και το καίνε στις φωτιές της γειτονιάς...

Η 12άωρη και 14ωρη καθημερινή μισθωτή εργασία ήταν η συνηθέστερη μορφή απασχόλησης στις φάμπρικες των αρχών του 19^{ου} αιώνα. Κι αντί το ωράριο, με την πάροδο του χρόνου να μειωθεί, συνεχώς μεγάλωνε: Την εποχή των ναπολεόντειων πολέμων, έφτασε τις 18 ώρες την ημέρα. Το πράγμα γινόταν τόσο απάνθρωπο, ώστε ο Βρετανός οικονομολόγος Θωμάς Ροβέρτος Μάλθος (1766 - 1834), ο πρώτος που μίλησε για την ανάγκη ελέγχου των γεννήσεων, να γράψει το 1815:

«Αν συνεχιστεί η κατάσταση αυτή, το έθνος απειλείται με αφανισμό».

Μετά από 18 ώρες σκληρής δουλειάς στο εργοστάσιο, κανένας εργάτης, καμιά εργάτρια, δεν είχαν την απαιτούμενη διάθεση να μετάσχουν στις διαδικασίες αναπαραγωγής: Επεφταν ξεροί στο κρεβάτι.

Το αίτημα για οκτάωρο πρωτοδιατυπώθηκε το 1829 στην Αγγλία, από την Εθνική Ένωση για την Προστασία της Εργασίας. Χρειάστηκε όμως να περάσουν 27 χρόνια, ώσπου να εφαρμοστεί στη μακρινή αποικία της Βικτόρια, στην Αυστραλία, όπου θεσπίστηκε με νόμο από τις 21 Απριλίου του 1856, μέρα που καθιερώθηκε ως εθνική γιορτή της πολιτείας.

Εννιά χρόνια αργότερα, το αίτημα υιοθέτησαν και οι Αμερικανοί εργάτες. Με συλλαλητήρια στο Σαν Φραντσίσκο το 1865 και στη Βαλτιμόρη το 1866. Στα 1884, έγινε κορυφαίο αίτημα της εργατικής τάξης και διατυπώθηκε επίσημα στο πανεργατικό συνέδριο του Σικάγο. Στα 1886, η νεοϊδρυμένη Αμερικανική Ομοσπονδία Εργασίας οργάνωσε παναμερικανικά συλλαλητήρια για την Πρωτομαγιά εκείνης της χρονιάς.

Εξελιχθηκαν σε συγκρούσεις εργατών και αστυνομίας.

Τα μηνύματα που έφταναν στο προεδρικό μέγαρο ήταν σαφή: Οι εργάτες διαδήλωναν μαχητικά, σ' όλες τις αμερικανικές μεγαλουπόλεις. Ο νέος δημοκρατικός πρόεδρος, Στέφεν Γκρόβερ Κλίβλαντ, έδωσε την άδεια να επέμβει και η πολιτοφυλακή. Την ημέρα εκείνη, στο Σικάγο, η αστυνομία και η πολιτοφυλακή άνοιξαν πυρ κατά των διαδηλωτών. Αμέτρητοι οι νεκροί και η απεργία πνίγηκε στο αίμα.

Τρία χρόνια αργότερα, στο διεθνές εργατικό και σοσιαλιστικό συνέδριο στο Παρίσι, ύστερα από πρόταση της Εργατικής Ένωσης των ΗΠΑ, η Πρωτομαγιά καθιερώθηκε ως παγκόσμια γιορτή των εργατών. Μια γιορτή, που οι εργαζόμενοι τιμούν πάντα με απεργία.

Για πρώτη φορά, η εργατική Πρωτομαγιά γιορτάστηκε το 1890 με απόφαση της 2ης Σοσιαλιστικής Διεθνούς.

Η πάλη για το οκτάωρο συνεχίστηκε για τριάντα ακόμα χρόνια. Οι αντίπαλοί του επικαλούνταν απίθανα επιχειρήματα. Ένα από αυτά ήταν ότι η μείωση των ωρών εργασίας θα επέτρεπε στους εργάτες να ασχολούνται με ανήθικα πράγματα!

Στα 1919, όμως, οι καιροί είχαν αλλάξει. Η κομμουνιστική Ρωσία ήταν γεγονός και φόβητρο για το κεφάλαιο που έπρεπε να βρει τρόπους να αποθαρρύνει επέκταση των επαναστάσεων. Και η ανεργία που ακολούθησε το τέλος του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου, έμοιαζε πως μόνο με τη μείωση του ωραρίου ήταν δυνατόν να αντιμετωπιστεί. Η διεθνής σύμβαση εργασίας που υπογράφηκε εκείνη τη χρονιά, καθιέρωνε και το οκτάωρο.

Η Ελλάδα, η Σοβιετική Ένωση, η Γαλλία, η Σουηδία και η Νορβηγία ήταν τα πρώτα κράτη που την υπέγραψαν και την εφάρμοσαν. Το επόμενο βασικό εργατικό αίτημα λεγόταν 48ωρο: Έξι ημέρες εργασία κάθε βδομάδα, οκτώ ώρες κάθε μέρα. Σήμερα, οι εργάτες σε όλο τον κόσμο διεκδικούν 35ωρο.

Πριν από το 1890, αλλά και μετά, παράλληλα με την εργατική γιορτή, η Πρωτομαγιά ήταν για τους Έλληνες και τους λαούς της Ευρώπης η τελική νίκη του καλοκαιριού κατά του χειμώνα και μαζί η ήττα του θανάτου μέσα από τη ζωή. Τραγουδούσαν και σε μερικά μέρη ακόμη τραγουδούν:

«Τώρα Μαγιά, τώρα δροσιά, τώρα το καλοκαίρι».

Ξημέρωμα ακόμα, πάνε στα χωράφια και μαζεύουν τη δροσιά από τα στάχια, την πίνουν ή πλένουν μ' αυτή τα πρόσωπά τους τα κορίτσια για να 'ναι «δροσερά όλο το χρόνο». Στη Γερμανία, αυτό γίνεται, όταν τα κορίτσια δουν το πρώτο χελιδόνη της χρονιάς. Και, φυσικά, έμβλημα και σημάδι της Πρωτομαγιάς είναι το μαγιάτικο στεφάνι.

«Αν η χρονιά δεν πήγε καλά, για ένα να είστε σίγουροι», λένε κάποιοι παλιοί που ξέρουν: «Φταίει το περσινό μαγιάτικο στεφάνι που δεν ήτανε σωστά φτιαγμένο: Πρέπει να έχει σκόρδο ολάκερο για το μάτι, τσουκνίδα ή αγκάθι για τον εχθρό, στάχυ σταριού ή κριθαριού

κι ένα κοτσάνι μ' οποιονδήποτε καρπό για να καρπίσουν τα οικονομικά. Από κει κι έπειτα, προστίθεται ελεύθερα όποιο λουλουδικό αρέσει».

Στην Ελλάδα, σημειώνουν πολλοί ερευνητές, η γιορτή της Πρωτομαγιάς πρέπει να καθιερώθηκε ανάμεσα στον ΙΒ' και τον ΙΕ' αιώνα, στα χρόνια, δηλαδή της φραγκοκρατίας. Η πρώτη γραπτή αναφορά που γνωρίζουμε για το στεφάνι της Πρωτομαγιάς είναι του 1400. Νωρίτερα, οι Έλληνες γιόρταζαν τον ερχομό της άνοιξης την 1η Μαρτίου μαζί με τον ερχομό των χελιδονιών. Η μετάθεση της ημερομηνίας, - λένε οι λαογράφοι, - έγινε με την επίδραση των Φράγκων, μια και στις χώρες τους η άνοιξη έφτανε αργότερα.

Πριν από την φραγκική επίδραση, όλα τα έθιμα της Πρωτομαγιάς γιορτάζονταν στην Ελλάδα την 1^η Μαρτίου. Κι αυτό, επειδή την ημέρα εκείνη ξεκινούσε ο νέος χρόνος, παρ' όλο που, από το 152 π.Χ., είχε καθιερωθεί η χρονιά ν' αρχίζει τον Ιανουάριο. Στη λαϊκή συνείδηση, η νέα χρονιά συνδέεται πάντα με το ξεπέταγμα νέων βλαστών. Αν, όμως, η φραγκοκρατία έγινε αιτία να μετακινηθεί το πλέξιμο του μαρτιάτικου στεφανιού, που έγινε μαγιάτικο, η χριστιανική θρησκεία κράτησε για τον Μάρτιο το έθιμο της κόκκινης κλωστής, που δένεται στον καρπό του χεριού ή στο δάχτυλο του ποδιού ή, σαν περιδέραιο, γύρω από το λαιμό. Είναι ο γνωστός μας «μάρτης» που ξεκίνησε από τα ελευσίνια μυστήρια κι αφομοιώθηκε από τις γιορτές της Ανάστασης: Φοριέται την 1η Μαρτίου και κρεμιέται σε μια τριανταφυλλιά τη νύχτα της Ανάστασης ή τυλίγεται και καίγεται στη σουβλα, όπου ψήνεται το αρνί της Λαμπρής.

(Έθνος, 30.4.1998) (τελευταία επεξεργασία, 24.2.2009)